

הלכות תשעה באב סימן תקנב

כט באר הגולה

ג שם בשם הירוש
פירוש ד שם בשם
הרבני ה שם בשם
אבו הירוש ד שם
ד בית יוסף ח טור
מה דברי יהודה כו
אלפי מציה ל
ט שם בשם אבי
הירוש י שם בשם
אבו הירוש ו תוספת
מיוני

ימים וְלִלְלָה אַחַת, וּבִשְׂרַע עֹפּוֹת (ב) (ו) וְדָגִים (ז) וְיָזַן מִגִּתּוֹ, וְהִנְנוּ שָׂאִין לוֹ יוֹתֵר מִשְׁלֹשָׁה יָמִים, נִתְּנוּ לְאַסֵּר: ג יֵאָפְלוּ בְּשַׁל מִזֵּן אֶחָד (ח) [ג] (ח) בְּשִׁמְתֵי קְדֻרוֹת, מִקְרֵי שְׁנֵי תַבְשִׁילִין. * וְכֵן יֵשׁ לְהַחְמִיר וְלִזְהַר (ט) מִשְׁנֵי מִינִים בְּקִדְרָה אַחַת. אֶל־אִם־יִבְּרַן הוּא דָּבָר (י) שְׂדֵרְכּוֹ כִּכְךָ כֹּל הַשָּׁנָה, כְּגוֹן אֲפוֹנִין (מִינֵי וְרַעוּנִין, וּכְבֻצֵי צִיצִי"ט) (י) *שְׁנוֹתָנִים עֲלֵיהֶם בְּצֵלִים הַיְבֵי צֵיִם. וְתַבְשִׁיל הַנַּעֲשֶׂה מִדָּבָר שְׂנֹאֲכָל כְּמוֹת שֶׁהוּא חֵי (יא) מִקְרֵי תַבְשִׁיל לְעֻנְן זֶה: הִגָּה (יב) וְאֵין חִלּוּק בֵּין צָלֵי לְמַבְשֵׁל לְעֻנְן זֶה (מִדְּרַבֵּי הַל' ט' בַּאֲב): ד יִמְתָּר לְאַכֵּל פְּרוֹת כְּשֶׁהֵם (יג) חַיִּים אֲפִלוּ כְּמָה מִינִים: ה' יוֹהֲגִים לְאַכֵּל (ו) עֲדִישִׁים עִם בִּיצִים (יג) מִבְּשָׂלִים פְּתוּסִים, (יד) שֶׁהֵם מֵאֲכָלֵי אֲבָלִים. הִגָּה וְיֵשׁ נִוְהָגִים לְאַכֵּל בִּיצִים (ו) קִשִּׁים, שֶׁהוּא גַם־כֵּן מֵאֲכָל אֲבָלִים (הַגְמִי"ט פ'ח): ו יִמֵּי שְׂאֲפָשֵׁר לוֹ לֹא יֵאָכַל בְּסַעֲוֵדָה הַמְּפַסְקָה אֶלָּא פֶת (טו) תְּרַבָּה בְּמִלַּח וְקִיתוּן שֶׁל מַיִם: הִגָּה וְיֵשׁ מַחְמִירִים לְטַבֵּל אַחַר אֲכִילַתָּהּ פֶת (טז) בְּאֶפֶר וְלֶאֱכֹלוּ, עַל שֵׁם יוֹגֵרֵס בְּחֻצֵי רִגְלָיו: ז יִנְהַגוּ לִישֵׁב (יז) עַל־גְּבֵי (ס) [ס] קִרְקַע בְּסַעֲוֵדָה הַמְּפַסְקָה (יח) (אֵינִן צָרִיךְ לְחַלֵּץ מִנְצִלָיו) (תַּחֲנוּן מִיּוֹנֵי וְרַבִּים פ'ז וְכ"ז): ח (יט) יֵשׁ לִזְהַר שֶׁלֹּא יִשְׁבּוּ (ע) שֶׁלֹּשָׁה

באר היטב

חלוש שרי, מטי"ט, עין ט"ז ובשכונת"ג: (5) וְדָגִים. עמ"א: (ג) בְּשִׁמְתֵי. פי' שאחד בלילתו צבה ואי בלילתו רכה, אבל אם שניהם בשנה אין קפידא לבשל בבי קדרות, מ"א: (7) שְׁנוֹתָנִים. ואסור לעשות לביבות ממלאים בגבינה, של, מ"א: (8) חַיִּים. וכן קפידא וקפידא מפניה מינים חיים, כ"ב באר היטב אשר לפני: (1) עֲדִישִׁים. וזקא שדרכו ככך כל השנה. ובטור פתב' ערששים או ביצים, וכ"כ הלבוש: (1) קִשִּׁים. וקריים: (2) קִרְקַע. ואחר הפעולה מהר לישב על הכסא, דאין אבילות עד הלילה, מ"א: (3) שֶׁלֹּשָׁה. ואם ישבו ג

שערי תשובה

אמת, שלשון פסוק או חזן לחזן תבשיל שאוכל בשערה המפסקת ודאי שרי. ע"ש: [ג] בְּשִׁמְתֵי. עב"ט. וכן ברי' שכתב שבחשוכה כוונתו ח"ב נטה לאסור אף פשיעה בשנה וכתב שכן חסידיו חתמים של יחסי, ע"ש. וצ"ע בטעמא דמלתא, דמה קפידא בבשול כיון שבאמילא אינו אוכל רק תבשיל אחר. ובחלמא לא לא קפידא רק שלא יאכל ב' תבשילין, וצ"ע בגי' החשיכה שם, וכתב עור ברי' שם בשם תשובת כוונתו: אם בשל ב' תבשילין בקדרה אחת יכול לאיבן לאכל תבשיל אחר ושקעין תבשיל אחר, ע"ש. ותמו שש"ט. וכתב בשערי תשובה בשם צעיר תשובת הר"ש שפסוקה המנופה כתיב: הִגָּה תַבְשִׁילִין וְתַבְשִׁילִין תַבְשֵׁל הַכֹּל תַבְשֵׁל תַבְשִׁיל אֶחָד וְיִמְתָּר לְאַכֵּלוּ כְּצֵדֵי תַיִב בְּסַעֲוֵדָה הַמְּפַסְקָה וְאֵין קָאן מַלְטִים וְשִׁכּוֹן הַטְּרָאָה עֲצֵר וְכ"כ בְּפִסְחֵי וְדָגִים. וְכַסֵּב בְּשֵׁם מַמְרֵיט בְּנִיחִיבִים תַּחְשִׁיבֵת כַּחֲמֵי דְשְׁנֵי תַבְשִׁילִין שְׂעִירֵי בְּסַעֲוֵדָה הַמְּפַסְקָה אֵין חִלּוּק בֵּין צָלֵי לְמַבְשֵׁל. וכן אין תנוק אם אוכלו כדרך תבשיל או כדרך ספרות בקטנת סעודה, אלא בכל זמנא אסור לאכל פרות צלויים בקטנת סעודה. ע"ש: [ס] קִרְקַע. עב"ט. וכתב ברי' בשם ספר ש"ע צ"ע: צריך להפסיק בכגון כינו לקרקע ע"פ הקבלה כי אין לישב על הקרקע אפילו עם בגדו אלא בגד שאינו טיור לטלבושה. ע"ש. ומדברי מהר"ל שהתא

משנה ברוצה

רוצה לומר, אף-על-גב דהטעם באסור בשר משום דנתבשלו הקרקעות, ולא אסור שלשה ימים לא מקרי עוד בשר לעונן קדשים, שהרי שלמים אין נאכלין יותר משני ימים וְלִלְלָה אַחַת, וכן עופות לא היו קרבים על-גב המנופת חוץ מחורים ובני-יונה, וגם אין שמחה אלא בתשרי-המה"ט, מפל מקום נהגו לאסור: (1) וְדָגִים. משום דאיפא דוקתא דדגים בכלל בשר הוא, כמו שכתב ביוה"ד דעה סימן ריו סעיף ח; ועוד, דהוא עולה על שלחן מלכים,

באר הלכה

* וכן יש להחמיר ולזהר משני מיניו בקדרה אחת. מלשון זה משמע דכל שני מיניו כשהוא בקדרה אחת מדינא מהו, ודק דנכון להחמיר בדיעת האורחין (עין בטור), ותנ"א תופס בכאור דוח אסור מדינא: * שְׁנוֹתָנִים עֲלֵיהֶם בְּצֵלִים הַיְבֵי צֵיִם. אפשר דדוקא באפן זה שבא להטעים האמונים, אבל לא במבשל שני מינים ביחד בצעמא, כגון מה שקורין לאקשי"ז עם פפוחי-אדמה. ומה דאימתא לקמה לענון ערששים עם ביצים, אפשר נמי לשערך הוא הצדשים,

ושמחה הוא לאיש באכילתו⁽⁶⁾ [מ"א]: (ז) וְיָזַן מִגִּתּוֹ וכו'. שאינו תשוב, (ג) וְלִית פה משום שמחה: ג (ח) בְּשִׁמְתֵי קְדֻרוֹת. פרוש, שאחד בלילתו צבה ואחד בלילתו רכה⁽⁷⁾, אבל אם שניהם בשנה, (ד) אין קפידא לבשל בשתי קדרות: (ט) מִשְׁנֵי מִינִים. פרוש, ואדם אחר אינו יכול לאכל שתייהן, אבל יכול ואובן לאכל תבשיל אחר (ה) וְשָׂמְנוֹן אֶחָד: (י) שְׂדֵרְכּוֹ כִּכְךָ. רוצה לומר, שרוב הפסחים נוהגים בצלים וביצים באפונים⁽⁸⁾ כמו שדריך לטען עסה וביצים, (1) אֶבֶל דָּגִים אֶסוּר לְטַעַן בְּבִיצִים, בֵּין שֶׁרֵב הַפְּעָמִים מִבְּשִׁילֵין אוֹתָם בְּלֹא בִיצִים [מגן-אברהם]. ובנתי (1) אֲפִלוּ לוֹתֵן מִקוֹמוֹת שֶׁלֹּא נִתְּנוּ לְאַסֵּר פְּתוּסֵי דָגִים. וליביבות ממלאים בגבינה נקרא שתי תבשילין⁽⁹⁾, (ח) וכן ברי"ע לאקשי"ז: עם גבינה, בֵּין דָּבַר פְּעָמִים אֵין עוֹשִׂין כּוּ, הוּ' שְׁנֵי תַבְשִׁילִין: (יא) מִקְרֵי תַבְשִׁיל לְעֻנְן זֶה. דאך דלענון בשולי עמו"מ אין שם תבשיל עליו, כגון חלב שנתבשלו⁽¹⁰⁾ וכיוצא בזה, לענינו אסור. דעקר הטעם שאסור בשני תבשילין (ט) משום דברבי תבשילין יש בו כבוד וסעודת: (יב) וְאֵין חִלּוּק בֵּין צָלֵי לְמַבְשֵׁל. כגון ביצים צלויין ופרות צלויין, קלן שם תבשיל עליו⁽¹¹⁾, וזהו שכתב לקמה כשהם חיים, לאפוקי כשהתבשלו או נצלו: ה' (יג) מִבְּשָׂלִים בְּתוֹכָם. ששקב תבשיל אחר, ופירי ששאוכלן בבת-אחת, וזקא במקום שדרכו לבשל כן כל השנה, וכנ"ל בסעיף ג. ובטור כתב ערששים וכן כתב הלבוש, וכן הפנהג אצלנו שאוכלים ביצים לבד משום אבילות⁽¹²⁾, וכמו שכתב בהג"ה: (יד) שֶׁהֵם מֵאֲכָלֵי אֲבָלִים. ולא יאכלו תבשיל אחר, ודלא כהמון עם שמתחלה אוכלין מין מבשל ואחר זה יושבין לארץ ואוכלין ביצים, (1) דאסור, וכל-שכן דאסור להפסיק ביניהם בברכת-הסווד, דגורם ברכה שאינה צריכה, ובסעיף ט. ובאר אף להנחה בזה: ו (טו) תְּרַבָּה. והכל מקום אל ימעט בשעור (16) אֲכִילַתּוֹ, אֶלָּא יַעֲשֶׂה בְּאֵפֶן שְׂיִבְדֵל לְסַבֵּל הַתַּעֲוִי, וכן בשתיית המים: (17) בְּאֶפְרָיִם. ואומר (17) זֶהוּ סַעֲוֵדָה תַּשְׁעָה בְּאֶבֶר⁽¹⁴⁾: ד (יז) עַל־גְּבֵי קִרְקַע. פרי שתייה (18) הַסַּעֲוֵדָה שֶׁפִּלָּה. ובמקום שמתנגן לאכל בהסבה, היה ההפך אם היה אוכלין עתה שלא בהסבה, וילדין שקל השנה אוכלין שלא בהסבה אין נכר השפלות אלא בזה. (19) ומכל מקום הוא אדם תלויש, ויכל להניח⁽¹⁵⁾ כר תחתי⁽¹⁶⁾: (יח) וְאֵין צָרִיךְ לְחַלֵּץ. דאין אבילות נוהג עד הלילה, (טו) ומפעם זה מתר לישב אחר הסעודה על הספסל: ח (יט) יֵשׁ לִזְהַר שֶׁלֹּא יִשְׁבּוּ וכו'.⁽¹⁷⁾, ובריעבד

שער הציון

(ג) כן מוכח סנהדרין דף ע. ואין הטעם משום דאינו בשר למתלה לנוסכים, דאספן היה לנו להתיר עד ארבעים יום, דעד שעור זה נקרא יין מגוח, כתיבתא ברמב"ם פרק ו מאסרי מנחם הלכה ט: (ד) כגן-אברהם ושי"א, וכן חסידים הנרי"א, דלא פסקת הגדולה הפורא בשערי-תשובה שחמיר בזה: (ה) שְׁעִירֵי-הַתּוֹבָה ופסוטי: (1) וכתבאר הגר"א משמע שסובר בהיתוי"ס דך וצ"ע שצ"ע שיה לאפונים עם ביצים ומקלין: (2) יד-אפרים: (3) פרי-מנדים ודרך-חסידים: (4) פוסקים: (5) חיי-אדם: (6) ברכי"ס: (7) ירושלמי בשם רב דצבדי הכי וכו': (8) מגן-אברהם: (9) פרי-מנדים: (10) מגן-אברהם: (11) תרומה: (12) אפרית וחכות. 2 אטריות.

מילואים הלכות תשעה באב סימן תקנב המשך מעמוד קודם

וכן אם מניח דבר לישיב עליו שאינו גבוה טפח, כתב הכף החיים (סי' מ) שהרי זה כמו שישיב על גבי קרקע, ולכן אף מי שאינו חלוש יכול להניח קורת עץ תחתיו שאין גובהה טפח.

16) ומי שקשה לו הישיבה על הארץ גם על גבי כר, הביא הכף החיים (סי' לח) בשם מהריק"ש בספר ערך לחם, שלכל הפחות ישנה את מקומו הקבוע לו.

[משנ"ב ס"ק יט]

יש לנהר שלא יקבץ וכו' (17).

17) ואפילו אם יושבים בחדר אחד, וכל שכל אחד יושב לבדו, כתב הסידור יעביץ (שער שלכת שער סור אנשנ נ אות ז) שאין זה נחשב קביעות ווראה שרע לעיל (סי' קסז סי"א), ומשנ"ב לעיל (סי' קצג סי' כה). וכן כתב הכף החיים (סי' מד), והוסיף, שמהיות טוב ויהרו שלא יהיו רואים אחד את השני [ראה ביהל לעיל (סי' קצה סי"א ד"ה שתי)]. ואו שימתינו עד שיברך האחד ברכת המזון.

ואף מי שלא צב בתשעה באב, מחמת כריאותו וכדו', כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' פג) שהלב נוטה שגם הוא מחויב לאכול סעודה מפסקת, בין שגם מי שאוכל בתשעה באב דיני תענית עליו, כמו שכתב החתם סופר בתשובה (הובאו דבריו לקמן (סי' תקנד סי' טז)) שלא הותר לו אלא הנצרך, ולא יותר. ועוד שבסעודה המפסקת יש דינים שיכול לקיימם, כמו איסור שתי תבשילים וישיבה על גבי קרקע, ועוד.

עוד בדיני סעודה מפסקת, ראה מה שכתבנו להלן (סי' כ).

[משנ"ב ס"ק יז]

אדם חלוש, יוכל להניח (16) פד פתקיו (16).

16) וראה מה שהביא השערי תשובה (סי' ג) בשם הברכי יוסף בשם מהר"ש שער אריה, מדברי הקבלה על הישיבה על קרקע ללא הפסק בגד. ודברי הכף החיים (סי' ט) שדברים אלו לא נאמרו על גבי קרקע המרוצפת אבנים, ומ"מ היכן שאפשר יש להחמיר בזה.

הלכות תשעה באב סימן תקנב תקנא המשך מעמוד ל

שהמנהג שבצאת השבת אומרים 'ברוך המבדיל', ומחליפים לבגדי חול וכו' להתפלל.

מאידך, הגר"ש דבליצקי (זה השולחן ח"ב עמ' עח) כתב שאפשר להמשיך ללבוש בגדי שבת אפילו עד אחר תפילת ערבית, והביא שמנהג החוריא היה להחליף בגדיו לאחר אמירת 'ברכו'. והוסיף, שאת קריאת איכה ואמירת הקינות דאי שאין לומר בבגדי שבת, ובין שברוך כלל אין אפשרות לציבור להחליף בגדיהם לאחר שבאו לבית הכנסת, לכן הדרך הנכונה שיאחרו את תפילת ערבית, ובצאת השבת יאמרו 'ברוך המבדיל' ויחליפו לבגדי חול וילכו לבית הכנסת [אכן, בארחות רבנו (שם) הביא שאצל החוריא נהגו שכל המתפללים כאו בבגדי שבת, ולאחר 'ברכו' הסירו נעליהם אך נשארו בבגדי שבת, ורק החוריא עצמו נכנס לחדר הסמוך לבית המדרש והחליף את הבגד העליון של שבת].

8) וביאר הגר"ש קרליץ (קרא עלי מועד פ"ז הע' ג) שדברי המשנ"ב אמורים דוקא כאן שחלץ נעליו אחר אמירת 'ברכו', ומסתמא אין מים מצויים בסמוך לו ממש, ואם יחזר אחריהם עלול להפסיד את התפילה בעיבור, ולכן מותר לו לנקות ידיו בכל מידי דמקו נזוהי כוונת השעה"צ בסי' טו. אכן כשמצויים מים בסמוך לו, או שיש לו שהות ללכת למקום שהם מצויים, חייב ליטול דוקא במים, וכמו שכתב המשנ"ב לקמן (סי' תריד סי' יד) לענין מי שבא מהדרך ביום כיפור חלץ מנעליו ונגע בהם, שצריך ליטול במקום שנגע בהם.

[שעה"צ ס"ק טו]

יצן פסיפן ד פקגן אבנבם סציף קפן יו (10).

10) שם כתב שצריך דוקא נטילה במים ולא במידי דמקו. אמנם, במשנ"ב שם (סי' לט) כתב שהטעם שצריך דוקא מים הוא משום רוח רעה, ושם (סי' מא) כתב שבחולץ מנעליו אין בו משום רוח רעה אלא משום נקיות בלבד [ואם כן לכאורה דברי המג"א שהביא המשנ"ב שצריך ליטול ידיו, אינם אמורים על חולץ מנעליו, ויש לעיין].

שכשמתפללים כמורנאי שבת אחר צאת הכוכבים יש לחלוץ את הכנעלים רק לאחר אמירת 'ברכו', מי"מ המנהג שבצאת השבת יאמרים 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' ונעלים את מנעלי תשעה באב, וכך באים לבית הכנסת.

מאידך, דעת הגר"ש איערבך (ש"יכ פכ"ח סי' קפט) שאין דברי הרמ"א אמורים אלא בזמן שהתפללו ערבית מבעוד יום, שלכן אסורים בחליצת הנעל עד לאחר 'ברכו', אבל בזמננו שמתפללים אחר צאת הכוכבים, יש לחלוץ הנעלים תיכף אחר [תחילת] בין השמשות, ואם יש לו נעלים מיוחדות לתשעה באב, ימתן בביתו עד אחר צאת הכוכבים וילך בהן לבית הכנסת. וכן דעת הגר"ש אלישיב (הלכות ומנהגי בין המצרים עמ' קפג הע' ז), וביאר שבערב תשעה באב כשהוא בביתו בזמן בין השמשות ואינו מצוי כלל שיבואו אנשים, לא נחשב אבלות בפרהסיא, ולכן חייב לחלוץ נעליו בבין השמשות. וכן כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פכ"ח תשובה ד), אך כתב שיעשה זאת באופן שלא יראה כעושה לשם אבלות, כגון שיחלוץ על מנת לנחו.

ולענין מה שכתב הרמ"א שיש לחלוץ את הנעלים אחר 'ברכו', דעת הגר"מ פיינשטיין (שמעתתא משה עמ' תל) שאם כשיחלוץ לאחר אמירת 'ברכו' יהיה הפסק מרובד, או יאמר 'ברוך המבדיל' החלוץ לפני 'ברכו'.

ולענין החלפת בגדי השבת לבגדי יום חול, כתב בשו"ת אור לציון (שם) וכן דעת הגר"ש אלישיב (אשרי האיש ח"ג פ"ע אות ט) שאין צורך להחליפם קודם צאת הכוכבים [אף שאת הנעלים העתם שיש להסיר בבין השמשות, כמובא לעיל], אך יעשה זאת מיד כצאת השבת, וכן דעת הגר"ש וואנר (שבט הלוי שם), שאף הפוסקים שהחמירו שלא לחלוץ את הנעלים קודם אמירת 'ברכו', אין זה אלא לגבי הנעלים שבהם ניכרת האבלות, אך ללבוש בגדי יום חול אפשר גם קודם אמירת 'ברכו' ונפרט שלדעת הרמ"א לעיל (סי' תקנא סי"א) בשבת חזון אין לובשים כלל בגדי שבת, אך אמר (קובץ מבית לוי שם)

הלכות תשעה באב סימן תקנב

לאכל בסעודה המפסקת פרי שלא יתחייבו זמון, אלא כל אחד יאכל לבדו ויברך לעצמו: ט קל זה בסעודה המפסקת שאין דעתו לאכל עוד אחריה סעודה קבע וכשהוא אחר חצות, אכל אם קנה קדם חצות, או אחר חצות (כ) ונדעתו לאכל אחריה סעודה קבע, אין צריך לזמן בדרך הנהגה: הגה ומנהג בכל גלילות אשכנז לאכל סעודה קבועה קדם מנחה, (כא) ואחר כך מתפללין מנחה ואוכלים סעודה מפסקת (מהרי"ל). ונוהגין (י) (כב) להרבות קצת בסעודה ראשונה כדי שלא יזיק להם הסעודה האיל ופוסקים מבעור יום כמו ביום-כפור, ויש קצת נאמרי' לנה ממדנש איכה רפתי: מיהו, מי שיכול לשאף עצמו ויודע בעצמו שאין הסעודה מזיק לו ומתמיר על עצמו, תקרא קדוש, פן נראה לי: י לאם קל תשעה באב באחד בשבת, או שחל בשבת ונדחה לאחד השבת, (כג) אוכל (יג) (יד) בשר ושותה וזן בסעודה המפסקת ומעלה על שלחנו אפלו בסעודה שלמה בעת מלכותו. (מיהו, צריך (יז) להפסיק (כד) מבעור יום) (ססיק): לא ממי שקבל עליו סעודה שני וקמישי כל זמות השנה (כה) וארע ערב תשעה באב להיות בשני, ישאל על נדרו, או (כו) ילנה תעניתו *ופורע: הגה והגאונים

כ יאמר דב דתת
שם לו ורחיהו גלא
ל ברמא שכ כ"ט,
וכן פתג העור כשב
אבי
מא תהיה רשעון סימן
ערה בשם קשנה
הרא"ש

באר היטב

לא זמנו, ולא תשיב קביעות, אחרונים, ועמ"א: (י) לתרבות. ויש"ל ופי"ח
תקבו הנדול ע"גם משוא, פקרט ליד ציר-תורה, ומאן דחש לזמנה השיע
קנה בסעודה קדם חצות, ונתקנה קדושים מן ישראל אין אוכלים שהם מבשיל
בעמ"ב כל היום, מצאתי. וע"ן ט"ו ומ"א: (ט) בשר. ואסור למנע. אע"ג דאין חיוב לאכל פשוט מ"מ כ"מ
בדאבת-נפש, ולכן לא יאכל בסעודת חברים, ואם חל מילה באותו שבת יצאה הסעודה קדם מנחה, מ"א: (יז) להפסיק. כתב הפאר"ה ט"ב לפני: וצ"ע
ברש"י תענית דף כט דקמ"ב דא"צ להפסיק, עכ"ל. ע"ש. ולא דק, דמי שיש"ל שם אינו מקיים סעודתו וכו' ו"ל דאינו אוכל סעודה מפסקת אלא מטר

שערי תשובה

המגיד בסיון חננט שכתב שהנה לו ט"ב גורע שלא להפסיק בביתו. מבאר ולא חש
לוא, מ"מ נראה פ"ן ששטר ליטב על הש"ל יש לעשות פן לחש לדבר מלה שכתב
פ"ר"ש: (יג) בשר. עכ"ל. וע"ן ט"ו א"י בכת"ס תבאחי צ"ד אפ"ס שחולק על
בעמ"ב כל היום, מצאתי. וע"ן ט"ו ומ"א: (ט) בשר. ואסור למנע. אע"ג דאין חיוב לאכל פשוט מ"מ כ"מ
בדאבת-נפש, ולכן לא יאכל בסעודת חברים, ואם חל מילה באותו שבת יצאה הסעודה קדם מנחה, מ"א: (יז) להפסיק. כתב הפאר"ה ט"ב לפני: וצ"ע
ברש"י תענית דף כט דקמ"ב דא"צ להפסיק, עכ"ל. ע"ש. ולא דק, דמי שיש"ל שם אינו מקיים סעודתו וכו' ו"ל דאינו אוכל סעודה מפסקת אלא מטר

משנה ברורה

אף אם ישבו שלשה לא זמנו, ולא תשיב קביעות (אחרונים):
ט (כ) ונדעתו לאכל אחריה סעודה קבע. אכל אם אוכל אחר-
כך רק אכילת ערבי לא נחשב לסעודה קבלה, ואם כן הסעודה
הקודמת היא עקר הסעודה ואסור לאכל בה שני הבשילין: (כא) ואחר כך מתפללין מנחה וכו'. בדרך-משה בשם מהר"ל
איתא 'שהולכין לבית-המדרש ומתפללין מנחה' (ט) ומסתמא ברוך ג"כ בן ברכת-הפיוזן מתחלה: (כב) להרבות קצת וכו'. ורבים
(ח) מאחרונים אין דעתם נוטה כנה להרבות מתחלה בכתב מיני הבשילין ולהתענג בהם תהו עקר סעודתו, ואחר מנחה, שאינו
רעב ואינו עמא קלל, אוכל לזכור סעודה מפסקת, והוא רק כעין סעודה צרי, (יג) ועל-פ"ן יש מהם שאומר שלא יאכל קדם מנחה
רק מבשיל אחד, ואסור מנחה יאכל עדשים או ביצים, וכו"ל. ואף שגם זה בכלל מבשיל הוא, לא מצטרף אה"כ. והגאונים נהגו
כתב להצדיק קצת את הפנהג"ם²⁰, ונהג לשוננו: אומר אני, הבל-לפ"ן שהוא מבין לשם שמים בבנות הנ"ל [דהינו שלא יזיק לו הסעודת]
הישות כדו, אבל על-פ"ל-פנים יראה כל אדם שלא ישברע עצמו יותר מדי, והתקם צ"עו בראשו, כדי שיכול לאכל אחר המנחה
סעודה מפסקת, שלא יהא באכילה נטה וצראי, עד כאן לשוננו. ובסעודה המפסקת יוכל לאכל פת עם מבשיל, ולא מצטרפי
אחריו, כ"ן שברך ברכת-המזון וגם התפלל מנחה באמצע: י (כג) אוכל בשר. ואסור לו למנע ממנו. אף-על-גב דאין חיוב
לאכל בשר בשבת, מכל מקום שצמנע משום אכילה עברה היא²¹. והנה אף דכתב המחבר 'בסעודת שלמות', מכל מקום ישב
(כ) בראב"ן נפש שלא יתנהג בשמחה, ולכן לא יאכל בסעודת חברים (מ"א). בספר בכור-שור חולק על זה, ונדעתו דמי שרגיל בכל
שבת לסעד סעודה זו עם חבריו ומצטרפו ומצ"ע בשבת זו, הוי לה פאבלית פ"ה ס"א. הלכ"ל עלמא מקר לאכל עם בגריכותו וכו' ו
לכרוך ב"מין פ"ן שהיא שבת²² [א"ר]. ואם חל מילה (כג) באותו שבת יצאה הסעודה קדם מנחה²³: (כד) מבעור יום. הינו
(כג) קדם שקיעה²⁴. וכן הו"ד ידע זה להמון, שלא יסעו שהיא כשאר שבת: יא (כה) וארע ערב תשעה באב וכו'. וקשה עליו
לישב סעודת שני ימים ולילה אחת: (כו) ילנה תעניתו. כתב הפ"ה א"ב דבסימן תקס"ח סעיף ב פ"ב דאסור ללית
(כז) כפי האי גוונא, תקא (כז) דאי אפשר בענין אחר שרי. (כח) ומהאי טעמא כתבו הגאונים (כ) דאין צריך להשלים, אף דבשלמא

באור הלכה

והביצים מפורקים אותם בתוכם, שפסול נפיהו, וצריך ע"ן: * ופורע. ורצה לומר,
שמהנפה שני אחר בבלות שנה זו, אכל אין יכול לזון יום אחר תחת שני, דאחר
שברר לו ב' יהי ונתנה נדקא לאלו שהם ימי צדון [פ"מ] לקמן בסיון התקס"ח:

שער העיון

(ט) דאי לאו הכי אסור ליהב טקוטו קדם ברכת-המזון, והא דהצריך ליהב ולהתפלל מנחה, דאי לאו הכי הוי בכלל גורם ברכה שאינה צריכה, כדאיתא
בשבח דף ק"ח בחופות, וכן מוכח בסיון רצא בביה"ס"פ דבור-המחיל וכן הדין וכו', ע"ן שם, וכן כתב הפ"ה ק"ש בלקושו בבי"א. ולפ"ל הוא על
הפ"ה ס"ג דג"מ פאש"ל אברתם סעיף-מ"ז יב שכתב דאם אכל מבשיל אחר קדם ברכת-המזון ומבשיל אחר אחר ברכת-המזון שרי, ונחלא גורם פנה ברכה
שאינה צריכה, ובמה שהגן אברתם בסעיף-קט"ז יב הוא דקא על-ידי תפלת המנחה ובא"פ שכתב מהר"ל שהולך להתפלל מנחה דשלי-דירנה לא מקרי
גורם הוא לברכה שאינה צריכה: ואפשר רס"י קשמפלל ביהו עם ברכת-המזון, אבל ברכת-המזון לחוד בודאי לא סגי¹⁹, וכרמ"כ בסיון רצא סעיף-קט"ז ו
במגן אברתם ובפ"ה שם בשם המרדכי, ע"ן שם: (ח) עין טג"ד אברתם סעיף-קט"ז י' והדרישה: (י) טג"ד אברתם. ותח"א א"ג פ"ב ת"ח לשוננו: מקנה העשר
לאכל קדם חצות²¹ או אחר חצות סעודה קביעה, וסמיך להשקה אוכלין על הע"ן מבשיל אחר, ואסור זה מי שמתעורר שצ"ק לו הסעודה מטר לאכל פת עם
סמא²² כדי לשבע, ובלבד שלא יאכל שני הבשילין: (ט) טור: (כ) רמ"ב: (כג) מגן אברתם: (כד) ב"ד קט"ז סימן תקנ"ב ע"ב ב' הלכות
וכמו שצ"ן הנ"ל המקור: (כ) משום דקמא לן דדוקא קבל עליו תענית סמס רשאי ללית ולפ"ז, אכל אם אמר יום זה אסור ללות, ובי' יהי פ"ל השנה
מקרי יום זה, וכן דאמר ב' יהי' אי אפשר לפרע יום אחר ג' יהי' [הרצונו תקא על ימים אלו] שהם ימי חמים יותר, וכן דקבל עליו ב' יהי' של כל
השנה באיזה יום ב' יהי' ישלים, ובי' יהי' של שנה אחרת ג"מין אין יכול להשלים בה, וכן דאמר 'השנה קבע שנה זו דקא נמחה'ש, והוא ממ"א סימן
תקס"ח: (כד) ורצה לומר, דהרא"ש שהיה דינא ספ"ה עצמו על מה שכתב בפרק קמא דתענית דמגמרא דילן משטע דלא סבירא לה פ"ה ודו"ל, ו
אלא דאפלו בנדר יום זה להתענות יכול ג"מין ללות ולפרע יום אחר, ע"ן שם: (כה) וכן איתא במדרכי סוף טוער-קטן בהנחות דשיכי ל"ט באב וזה
לשוננו: ואף-על-גב דקמא לן כל תענית שלא שקעה עליו סמא לאו שמה תענית, תבי מלי בשאר תעניות, אבל בערב תשעה באב וכתב יום-כפורים דאי
אפשר להשלים, מתענים לשעות אחר-כך סועד, וכן תאנו אבותינו הפאונים, עד כאן לשוננו. ומכאן דדעתם דאין צריך לפ"ז תענית אחר, ודלא קט"ז ונהר
שלום, ומה דה"ס סעיף ב' דקרי' וזוכים ממדרכי פרק קמא דתענית דה"ס לפ"ז יום אחר, שם לא אנ"י קלל בערב תשעה באב: (כו) עוד כתב
הפ"ה אברתם דמאן דאפשר לה יצונה שמי ימים ולילה אחת, ולא תעסקתי, דהפ"ה מדרי' פ"ב דה"ס שהיה הלושים אין לזכרם עצמו בסכנה:

הלכות תשעה באב סימן תקנב

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ט]

רק אפילת עראי לא נחשב לקעודה קללה¹⁸.

18) ומטעם זה, כתב בשו"ת בצל החכמה (חיד סי' נה) שמי שהירבה בסעודה הראשונה, ראוי שיאכל בסעודה המפסקת דוקא פת כדי לעשותה סעודה יותר קבועה. והוסיף, שאף מי שלא הירבה אין נכון שיאכל סעודה המפסקת בלא פת. ובשו"ת אור לציון (ח"ג פכ"ח תשובה א) כתב, שמי שאוכל סעודה המפסקת בלא פת אין על זה שם סעודה [משמעות דבריו שזה לעיכובא, ואף למי שלא הירבה בסעודה הקודמת]. וראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק טז).

[שעה"צ ס"ק טז]

פירש"ה מוזן לחור קנאי לא סי' 19.

19) ואם יש הפסק זמן גדול בין הסעודות, כגון שהתפלל מנחה גדולה ומיד אבל סעודה אחת ובירך ברכת המזון, ואחר כך סמוך לשקיעת החמה אוכל סעודה שניה, כתב הכף החיים (ס"ק מז) שאפשר שגם באופן זה נחשב שתי סעודות [אף שלא הפסיק בתפילת מנחה] ויכול לאכול בסעודה השניה עוד תבשיל.

[משנ"ב ס"ק נב]

הקצלה נכה קטב להצדיק קצת את המנהגים²⁰.

20) וטעם נוסף למנהג זה כתב המג"א (ס"ק יא), מפני שבזמן בית שני היה יום טוב בתשעה באב והיו מרבים בסעודה, אף עכשיו לא זזו ממנה להיות לזכרון שיחפך במהרה בימינו לששון ולשמחה. וכעין זה כתב הסידור יעב"ץ (שער שלכת שער סור אשג ג אות א) שיש בריבוי סעודה זו אמונה בנחמה, וביטחון שהקב"ה יהפוך ימים אלו לששון ולשמחה, אמן. והג"א (הגהות השר"ע) כתב שמקורו של הרמ"א הוא מדברי הרא"ש (יומא פ"ח סי' ב) שהטעם למצות האכילה בערב יום כיפור הוא כדי שהתענית לא תזיק.

[שעה"צ ס"ק יח]

לצלל קדם תצות²¹ וכו', מפר לאצל פת עם תצות²².

21) וכשאוכל קודם חצות, אף אם דעתו שזו תהיה הסעודה המפסקת, יכול לאכול כמה תבשילים, וכמו שכתב בשו"ע שלא נאמרו כל דיני סעודה המפסקת אלא בשאובלה לאחר חצות היום, ומי שעשה כן ואכל את הסעודה המפסקת קודם חצות בכמה תבשילים, ונמשכה סעודתו לאחר חצות, כתב בשו"ת התעוררות תשובה (סי' שנא) שלאחר חצות אינו יכול לאכול עוד תבשיל אחד, שכיון שתבשיל זה מגיע לאחר שכבר אכל תבשילים קודמים, והרי הוא דרך שררה ונבחות, וכאילו היה אוכל שתי תבשילים אחר חצות.

22) וממרח מבושל שעל הלחם, כגון ריבה, דעת הגר"י קרליץ (קרא עלי מועד פ"ו הע"ט) שאין זה נחשב כתבשיל, דעת הגר"ח קניבסקי (קרא עלי מועד שם) שיש לפקפק בזה. מאידך, בשו"ת אור לציון (ח"ג פכ"ח תשובה א) כתב שבזמן שמרגינה וריבה הן מבושלות, יש להזהר לא לאכול פרוסה עם מרגינה וביצה, ובענין מורחים העשויים מחלב וכגון המאה וגבינה האם נחשבים כתבשיל, ראה מה שכתבנו לעיל (ס"ק יא).

[משנ"ב ס"ק נג]

פיון שפנקע משהם אפלי²³ עברה היא²⁴ וכו', פיון שהיא שקת²⁵ וכו', יעשה הפעודה קדם מנהג²⁶.

23) ואף מי שאינו רגיל לאכול בסעודה שלישית בשבת בשר, כתב בשו"ת אגרות משה (ארוח חיד סי' קיב) שמותר לאכול בשבת זו.

ואף לשיר זמירות שבת, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שמותר בשבת חזון לשיר זמירות שבת בכל הסעודות [והוא הדיון בסעודה שלישית בשבת שחל בערב תשעה באב] אף למי שאינו רגיל בכך בכל שבתות השנה. והגר"ש אויערבך (הליכות שלמה בין המצרים פט"ו ארחות הלכה הע"י 33) הורה לבחורים בישיבת קול תורה שאת הזמירות הקבועות בסידורים ורגילים לזמורם בכל שבת, ישירו גם בשבת זו בלא שינוי ואף בסעודה שלישית, אבל שלא ישירו שירים אחרים.

ואף הרגיל בכל השבתות לעשות סעודה שלישית קודם מנחה, כתב הכף החיים (ס"ק נא) שיכול לעשותה בשבת זו לאחר המנחה [ועל הזמן הראוי לכתחילה לסעודה שלישית כל שבתות השנה, ראה שו"ע לעיל (סי' רצא סי' ב) ומשנ"ב שם (ס"ק יא)].

וללמוד בשבת זו דברים העשויים להביא לידי כנין כגון קינות, דעת הגר"ש אלישיב (קובץ מבקשי תורה חמ"ז עמ"י י) שיש להימנע מללומדם.

24) ולחתן שמתחתן בשבוע זה [לאחר תשעה באב], וכל שבת האופרוף בשבת תשעה באב, דעת הגר"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"ב עמ' קמד) שאת הקידוש שרגילים לעשות, יש להקדים לשבת שלפני זה, משום שאין לעשות קידוש של שמחה בשבת זו, אך מ"מ החתן יקבל עליה לתורה עוד פעם בשבת זו שהיא לפני החתונה, מאידך, דעת הגר"ש אויערבך (הליכות שלמה שם סי"א דבר הלכה אות יג וארחות הלכה הע"י 36) שיש לעשות לחתן בשבת זו את כל מנהגי האופרוף [עליה לתורה, זרקת סוכריות וקידושא רבא וכו'], שאם לא כן יהיה זה אבלות בפרהסיא, אלא ש"מ לא יערכו את השמחה בפרסום וברוב עם כבשאר שבתות השנה, וכן שלא ישירו בקידוש שעושים, כיון שההימנעות משירה [בקידוש] אינה אבלות בפרהסיא.

25) והרוצה ליטול כדורים המקילים על הצום בשבת זו, ראה מה שהבאנו לעיל (סי' תב ס"ק לז) דעת הפוסקים בזה.

26) ואף שבסעודת מילה שחלה בשבוע שחל בו תשעה באב [ולדעת הלבוש אף מראש חודש], כתב הרמ"א לעיל (סי' תקנא סי"י) שיש לצמצם במספר הקראים שאינם קרובים, מ"מ כתב במשנ"ב שם (ס"ק עז) שבמילה החלה בשבת שחל בה תשעה באב, יכול לזנון לסעודה כל קראים שירצה, אמנם, ראה מה שכתבנו שם בבאור כוונת המשנ"ב בזה.

[משנ"ב ס"ק נד]

הגנו קדם שקיעה²⁷.

27) ואף את נטילת המים אחרונים, כתב הגר"ש דבליצקי (דיני תשעה באב שחל ביום א עמ' מא) שראוי ליטול קודם השקיעה, אך אם איחר יכול ליטול גם אחר השקיעה.

[שעה"צ ס"ק נה]

דצונו חקא על ימים אלה²⁸.

28) אמנם במשנ"ב לקמן (סי' תקסח ס"ק יג) כתב רק שאפשר שכתנתו דוקא לימים אלו וולא שוראי כן.

